

Perinnemaisemien valtakunnallinen inventointi

Inventointikierrös käynnistyy kesällä 2016 Lounais-Suomessa ja Lapissa

ELY-keskus sekä Metsähallituksen Luontopalvelut tekevät kesällä 2016 perinnemaisemien maastokartoituksia. Tarkoituksena on kartoittaa aiemmin inventoitujen kohteiden mahdolliset arvot ja hoidon muutokset, sekä tarkistaa niiden laajennusmahdollisuudet lähialueille. Lisäksi inventoidaan aiemmin kartoittamattomien hoitosopimuskohteiden luontoarvot, sekä myös uusia perinnemaisemia aiemmin heikommin kartoitetuilta alueilta.

Miksi perinnemaisemia inventoidaan?

Perinnemaisemat kuuluvat lajistollisesti rikkaimpiin luontotyyppiimme ja ne ovat merkittävä osa maamme kulttuurihistoriaa. Ns. niittotalouden aikakauden aikana muovautunut maatalousmaisema on monin paikoin katoamassa. Valtaosa niityistä ja laitumista on muokattu pelloksi käytön päättyttyä. Myös jäljellä olevat niityt, laitumet ja hakamaat ovat umpeutumassa ja niille ominainen matalakasvuinen, valoa vaativa niitylajisto on häviämässä. Monet aiemmin yleiset lajit ovat uhanalaistuneet.

Perinnemaisemia inventoitiin Suomessa edellisen kerran 1990-luvulla, jolloin arvokkaita perinnemaisemia löytyi noin 18 000 hehtaaria, joista valtaosalta oli käyttö päättynyt. Niitto- ja laiduntalouden aikaan Suomessa niittyjä oli lähes pari miljoonaa hehtaaria ja karja laidunsi usein vapaasti metsissä. Perinnemaisemien määrän jyrkkä romahdus tapahtui pääosin viime vuosikymmenen alkupuoliskolla ja 1950-luvun jälkeen käyttö päättyi valtaosalla kohteista.

Koska perinnemaisemia on säästynyt niin vähän, on tarpeen kartoittaa kaikki jäljellä olevat arvokkaat kohteet, kunnostaa jo umpeen kasvaneita alueita ja palauttaa ne alkuperäiseen käyttöön karjan rehuntuotantoon. Näin onkin jo toimittu ja kohteiden määrä on kahdessa vuosikymmenessä saatu kaksinkertaistettua. Hoidon järjestämisessä kaikille arvokkaille kohteille on vielä työtä. Tavoitteena on kasvattaa hoidettua alaa 60 000 hehtaariin, jotta perinnemaisemien luontotyypeillä ja niille erikoistuneella lajistolla olisi mahdollisuus säilyä. Myös hoidon laatua on tarpeen parantaa.

Maanomistajat voivat osallistua maastokäynnille ja saada lisätietoa kohteen hoidosta

Mikäli inventoitava perinnemaisema on ennestään tunnettu, maanomistajiin otetaan yhteyttä ennen inventointia. Maanomistaja voi halutessaan osallistua maastokäynnille, ja näin saada tietoa kohteesta ja sille soveltuvista hoitomuodoista.

Maanomistaja luvalla arvokkaiksi todettujen perinnemaisemien tiedot ja arvo kirjataan ympäristöhallinnon paikkatietojärjestelmään. Näin tiedot ovat hoidon rahoitusjärjestelmän käytössä tasapuolisesti kaikkien osalta. Myös maanomistajalle toimitetaan kirjallisesti keskeiset tiedot kohteesta, kun tiedot ja tarkistettu kohteen arvoluokka viedään tietojärjestelmään.

Mikäli uusi kohde löydetään maastotöiden yhteydessä, pyritään paikan päällä paikan päällä selvittämään kohteen maanomistaja maastokäyntiä varten. Muussa tapauksessa maanomistaja selvitetään myöhemmin ja inventointi tehdään vasta kun maanomistaja on tavoitettu.

Inventointi ei velvoita maanomistajaa hoitamaan kohdetta, mutta hoito on toki erittäin suositeltavaa. Maanomistajalle tiedotetaan myös hoidon mahdollisista rahoituslähteistä ja kohteet pyritään kirjaamaan tietojärjestelmään, jotta kohteen hoidon rahoituksen järjestäminen olisi helpompaa.

Osa arvokkaimmista kohteista sijaitsee Natura-verkoston kohteilla ja suojelualueilla, jolloin tietojen keruu myös helpottaa niiden hoidon järjestämistä. Perinnemaiseman tiedon keruun peruste onkin ensisijaisesti kohteen hoito ja hoidon suunnittelu, eikä kohteen suojeleminen.

Hoito on perinnemaiseman säilymisen elinehto

Perinnemaisemat ovat kehittyneet aiempien sukupolvien pitkäjänteisen työn tuloksena, vuosikymmenten, jopa vuosisatojen aikana. Ilman perinteistä hoitoa ja käyttöä perinnemaisemat kuitenkin kasvavat umpeen, jolloin maisema, luontotyypit ja lajisto pikkuhiljaa häviävät. Monilla niittykasvilajeilla on kuitenkin maassa siemenpankki, jonka avulla ne hoidon alkaessa levittäytyvät uudelleen alueelle.

Hoitamalla perinnemaisemaa:

- säilytät uhanalaisia luontotyyppisiä, taantuvaa niitty-lajistoa ja avointa ympäristöä vaativaa linnustoa
- tuet suomalaisia karjatilajoja tarjoamalla hyvää laidunmaata, vähentäen rehuviljelyn tarvetta ja mahdollistaen ympäristöystävällisen lihantuotannon
- tuet maaseudun elinvoimaisuutta tarjoamalla työtä paikallisille kunnostusurakoitsijoille tai vuokraamalla laidunalueita karjatiloilta
- saat iloa avautuneesta maisemista ja laiduneläimistä, säilytät kulttuuriperintöä ja -maisemaa.

Rahoitusta hoitoon maaseutuohjelmasta

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta, ns. ympäristökorvausjärjestelmästä voi hakea rahoitusta hoitoon, kuten laidunnukseen tai niittoon ja raivaukseen, viisivuotisen hoitosopimuksen avulla. Ympäristösopimusta haetaan alueen ELY-keskuksesta. Hakuaika on keväällä, yleensä huhtikuun loppuun mennessä. Ns. ympäristökorvausta maksetaan hoidosta perinnemaiseman pinta-alan mukaan: 450 €/hehtaari/ vuosi. Arvokkaimille eli inventoinnissa maakunnallisesti tai valtakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi arvioidulle kohteelle voi saada ympäristökorvausta jopa 600€/hehtaari. Tämä voi edellyttää erityisiä hoitotoimia tai uhanalaisen eliölajiston huomiointia hoidossa. Kohteelle laaditaan hakemuksen liitteeksi suunnitelluista toimenpiteistä hoitosuunnitelma.

Ohjeita perinnemaisemien laadukkaaseen hoitoon ja ympäristökorvauksen hakuun saat ELY-keskuksesta ja Maaseutuviraston verkkosivuilta:

- [Ympäristötukien oppaat](#) (mavi.fi)
- ja hakulomakkeen www.suomi.fi/lomakkeet

Hoitokohteen voi myös vuokrata laitumeksi. Usein karjatilat hoitavat kohdetta ympäristökorvauksella, jolloin sinun ei tarvitse kantaa huolta kohteen aitaamisesta tai laiduneläinten juomajärjestelystä. Usein sopivan laiduntajan löytäminen edistää, jos olet kuitenkin valmis auttamaan laiduneläinten valvonnassa. Laidunten ja laiduntajien yhteen saattamiseksi on perustettu verkko-palvelu jossa voit tarjota perinnemaisemaasi lisälaitumia tarvitseville tiloille. Niittohoitoon soveltuvia pieniä ja laitumena vähätuottoisia kohteita, kuten ketoja, voit tarjota myös paikallisten yhdistysten hoito- tai talkoohteiksi.

- www.laidunpankki.fi

Perinnemaisema on karjan rehuntuotantoon tai laidunnukseen pitkään käytetty alue, jota luonnehtii sille ominainen niittylajisto, avoin tai puoliavoin maisema ja monipuolinen puusto.

Perinnebiotooppi on keto, niitty, rantaniitty, hakamaa, metsälaidun tai nummi, jossa on selviä merkkejä aiemmasta pitkään jatkuneesta perinteisestä käyttöhistoriasta. Näitä ovat esimerkiksi leveälatvuksiset vanhat lehtipuut ja lehdespuut.

Peruskunnostus nopeuttaa hoidon tuloksia

Ennen hoidon aloittamista laitumelle on rakennettava aita ja usein myös harvennettava umpeutuneen alueen puustoa tai rai-vattava nuorta vesakkoa. Rantalaitumilla puolestaan on usein tarpeen ruovikon niitto tai niittomurskaus ennen laiduneläinten saapumista. Perinnebiotoopin alkuraivaukseen ja aitaamiseen voi hakea ELY-keskuksesta vuosittain kesäkuun loppuun mennessä ei-tuotannollisten investointien korvausta. Sen kertaluonteinen korvaus voi olla hoitosopimusta korkeampi, riippuen työn todellisista kustannuksista. Korvaus edellyttää, että kohteelle haetaan kunnostuksen jatkoksi hoitosopimus.

Ota yhteyttä!

Ritva Kempainen p. 0295 023 012

Hanna Hakamäki p. 0295 023 055

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus